

## Nr 672

Av herr Björkman och fru Kristensson, om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader.

Enligt vår uppfattning måste frågan om hur studiekostnader skall behandlas i beskattningshänseende särskiljas från de rent studiesociala frågorna om bidrag och stipendier till studerande. Med denna utgångspunkt nödgas vi rikta fortsatt kritik mot systemet med avskrivning med 25 procent av vissa studieskulder, vilket är behäftat med allvarliga brister och orättvisor. För det första avser avskrivningsmöjligheten endast statliga lån eller lån med statens borgen. Denna kategoriklyvning kommer givetvis att medföra att s. k. privata studielån efter hand överflyttas till de låneformer som ger möjlighet till nedskrivning. Detta gäller både studielån för redan avslutade studier och lån för ännu pågående sådana. Antalet låneansökningar kommer att ökas, och försök kommer att göras att få till stånd lån för andra syften än studier. Man kan nämligen utgå ifrån att så gott som alla studerande i fortsättningen kommer att maximalt utnyttja de lånemöjligheter staten ställer till förfogande.

Det måste bli oerhört svårt för att inte säga omöjligt för lånemyndigheterna att förhindra att vissa låntagare utnyttjar lånemöjligheterna för andra syften än för att täcka rena studiekostnader, t. ex. kostnader för familjebildning o. s. v. Enligt vårt bedömande måste man räkna med en mycket allvarlig risk för att det genomförda systemet i praktiken kommer att föra med sig en periodisk studiekontroll. En sådan är helt oförenlig med de demokratiska frihetstraditioner och principer som alltid utgjort grundvalen för studierna vid våra universitet och högskolor.

Det förhållandet att avskrivningen anknytes till studieskulder och inte till studiekostnaderna medför betydande orättvisor. De som under tidigare år har finansierat sina studiekostnader med eget arbete går helt miste om de statliga bidragen, och för framtiden kan det bli rent förlustbringande att arbeta ihop pengar till sina studier. De studerande som under sin studietid genom ett sparsamt leverne hållit skuldsättningen nere missgynnas till förmån för dem som varit »förutseende» nog att maximalt utnyttja de kreditramar som årligen stått till buds. Stödets omfattning står inte i direkt proportion till den utbildning en studerande genomgått. Det är nämligen alldeles uppenbart att inläsningstiden för en och samma examen med lika många betyg har varit och kommer att bli mycket olika. Att levnadsnivån dessutom är högst varierande för olika låntagare är ett för-

hållande som kan omvittnas av de flesta studerande. Utöver nu angivna orättvisor kan nämnas att avskrivningssystemet kommer att diskriminera dem som snabbare än andra har återbetalat sina studielån.

Med hänsyn till ovanstående föreslår vi i särskild motion att rätt till nedskrivning å vissa lån enligt nu gällande regler upphör fr. o. m. utgången av innevarande budgetår.

Såsom ovan anförts sammanhänger orättvisorna i avskrivningssystemet med att detta anknyter till studieskulden i stället för till studiekostnaderna. Dessa orättvisor undgår man genom att införa avdragsrätt för studiekostnader vid beskattningen.

Yrkandet om avdragsrätt i fråga om studiekostnader har sin grund i principen om likformighet i beskattningen. Enligt 20 § kommunalskattelagen har skattskyldig rätt att från bruttointäkten göra avdrag för alla omkostnader för intäkternas förvärvande och bibehållande. Detta får anses vara huvudregeln för behandlingen av de s. k. naturliga avdragen i en förvärvskälla. Regeln utvecklas och exemplifieras sedan i stadgandena om de skilda förvärvskällorna. För förvärvskällan tjänst används en formulering som är något snävare än i fråga om övriga förvärvskällor. Beträffande dessa senare talas det mera allmänt om omkostnader, medan bestämmelsen för förvärvskällan tjänst innehåller uttrycket kostnader för fullgörande av tjänsten.

Denna snävare formulering torde vara anledningen till att avdrag i praxis inte medges för kostnader för förvärvande av tjänst. Sålunda medges inte avdrag för t. ex. flyttningkostnader för den som tillträder en tjänst eller för studiekostnader. Någon principiell anledning att i föreliggande avseende göra skillnad mellan tjänst och övriga förvärvskällor föreligger emellertid inte. I enlighet med andemeningen i den generella bestämmelsen i 20 § borde avdragsrätt föreligga i fråga om bland annat de nyss uppräknade kostnaderna.

Vad angår studiekostnader torde ingen tvekan kunna råda om att dessa i väsentlig utsträckning är omkostnader för intäktens förvärvande. För ett stort antal tjänster är det ett absolut villkor att tjänst innehavaren har avlagt viss examen eller förvärvat motsvarande kunskaper. Det föreligger alltså i sådant fall ett direkt kausalsammanhang mellan tjänsteinkomsten och omkostnaderna för studierna.

För en universitets- och högskoleexamen kan studiekostnaden för närvarande beräknas till inmot 6 000 kronor per studieår. Upplånas ett belopp av denna storlek årligen under en femårsperiod blir kostnaderna för räntor mycket betydande. Lägges härtill utgifterna för litteratur, kurser, resor och försäkringspremier torde de sammanlagda kostnaderna uppgå till mellan 1 500 och 2 000 kronor i genomsnitt per år. Avdragsrätt för dessa kostnader står helt i överensstämmelse med skattelagens inkomstbegrepp.

De studerande är dessutom missgynnade i beskattningshänsende även

så till vida att de under sin studietid i allmänhet saknar möjlighet att tillgodogöra sig ortsavdrag. En likformig beskattning av studerande och övriga inkomstagare förutsätter därför att de förra får vissa möjligheter att efter studiernas slut utnyttja de ortsavdrag som »frusit inne» under studietiden.

De naturliga avdrag och ortsavdrag som de studerande har rätt till men som de, även om en fullständigare avdragsrätt förelegat, ej kunnat utnyttja under studietiden bör få tas igen i efterhand. Men detta skulle dock icke räcka för att åstadkomma full likställighet med andra inkomstagare. De studerande inträder i förvärvslivet senare än andra inkomstagare. Den i tiden ojämna inkomstfördelningen leder på grund av progressionen till en särskilt hård beskattning. Hänsyn härtill bör tagas vid fastställandet av det här ifrågavarande avdraget.

Avdragsrätten bör givetvis endast avse kostnaderna för sådana studier som är direkt avsedda att leda till förvärvsarbete. Av praktiska skäl torde det vara lämpligt att dra en gräns vid studentexamen och i tidshänseende motsvarande utbildning. En utvidgning till exempelvis tekniska gymnasier och liknande utbildningsanstalter bör dock övervägas sedan erfarenhet vunnits om hur systemet med avdragsrätt fungerar i praktiken.

Det är ofrånkomligt att det avdragsgilla beloppet måste fastställas efter schablonmässiga grunder. För att därvid inte behöva företa en undersökning i varje enskilt fall, huruvida någon avdragsrätt utnyttjas under studietiden, bör schablonbelopp fastställas för olika slag av examina. Utgångspunkten bör enligt vår mening vara ett avdragsgillt belopp å 3 000 kronor för varje studieår av en på normalt tid avlagd examen. Det bör få ankomma på riksskattenämnden att, efter hörande av vederbörande myndigheter, utfärda anvisningar om vilken studietid som skall betraktas som normal för olika slag av examina.

Avdragsrätten bör få åtnjutas under de tio år som löper från och med det år, under vilket den studerande efter avlagd examen första gången erhåller inkomst under helt år. Det avdragsgilla beloppet bör fördelas jämnt under den ifrågavarande tioårsperioden. Rätt till avdrag för studiekostnader enligt nu angivna riktlinjer bör införas med verkan från och med beskattningsåret 1965. De studerande som efter avlagd examen första gången uppnått hel årsinkomst under något av åren 1956—1964 bör äga åtnjuta partiell avdragsrätt, som fastställs med utgångspunkt från det år, då hel årsinkomst efter avlagd examen första gången uppnåddes. Skedde detta 1956 bör partiell avdragsrätt åtnjutas med tio procent, 1957 med 20 % o. s. v. för att slutligen uppgå till 90 % av hel avdragsrätt, om första året med hel årsinkomst inföll 1964.

Det måste te sig i viss utsträckning otillfredsställande att medge full avdragsrätt för studiekostnader enligt det förslag härtill som vi skisserat även för sådana personer vilka kommit i åtnjutande av viss nedskrivning till

följd av nu gällande regler härom. En reduktion av avdragsrätten bör alltså ifrågakomma i dessa fall. Vid bedömningen av huruvida denna reduktion bör röna inflytande av hur stor del av vederbörandes studieskuld som varit föremål för avskrivning har vi emellertid funnit övervägande skäl tala för att reduktionen av avdragsrätt för studiekostnader i samtliga dessa fall måste företas efter schablonmässiga grunder. Det väsentliga är enligt vår uppfattning att en gränsdragning sker i förhållande till alla dem vilkas studiekostnader icke på något sätt beaktats. Den av oss föreslagna avdragsrätten har satts till 3 000 kronor per år. Det synes oss rimligt att denna rätt i de undantagsfall som ovan angivits reduceras med en tredjedel. Det årliga avdraget skulle således då uppgå till 2 000 kronor per år.

Några svårigheter från taxeringssynpunkt lär den nya avdragsrätten inte medföra. Det som kräves av den avdragsberättigade är att han till sin årliga deklaration fogar avskrivningsplan med uppgift om dels den ursprungliga avdragsrätten, dels det avdragsbelopp han yrkar för det ifrågavarande beskattningsåret. Den som åtnjuter den 25-procentiga avskrivningen av vissa lån skall lämna uppgift i deklarationen att så är förhållandet.

Under åberopande av det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i kommunalskattelagen att avdragsrätt medgives för studiekostnader enligt i motionen uppdragna riktlinjer, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till här för erforderliga författningsändringar.

Stockholm den 26 januari 1964

*Folke Björkman*

*Astrid Kristensson*

